

АВТОРСЬКА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

COPYRIGHT TECHNOLOGY FOR FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS PREPARATION TO PROFESSIONAL ACTIVITIES ON THE BASIS OF A COMPETENCE APPROACH

У статті розкрито основні аспекти авторської технології та охарактеризовано концептуально-методологічну, змістову та процесуальну складові частини підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Визначено, що концептуально-методологічна складова частина запропонованої технології охоплює опис концептуальних ідей, теоретичних і методологічних засад (підходи, тенденції та принципи) проблеми підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. Методологічні засади дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу розкриваються на трьох рівнях методології: філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому.

Змістова складова частина розробленої технології визначає мету та зміст підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. Системоутворюючою метою авторської технології є забезпечення ефективності процесу підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. У дослідженні зазначено, що структура змісту підготовленості майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу будується на основі виділення у професійній підготовці особистісно-розвивальних (автопсихологічна, самоорганізаційна, рефлексивна та самоосвітня) та соціально-педагогічних (організаторська, лідерська та технологічна) структурних складових частин, кожна з яких є компетентністю, а в сукупності вони забезпечують ефективну професійну діяльність означених умов.

Процесуальна складова частина авторської технології визначає основні етапи організації, їх мету та завдання, форми, методи й засоби реалізації, локалізацію й очікувані результати кожного етапу, що забезпечує можливість діагностики проміжних і кінцевих результатів.

У дослідженні визначено й охарактеризовано етапи впровадження технології підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: професійно-діагностичний, профе-

сійно-ознайомлювальний, професійно-підготовчий, професійно-випробувальний та підсумково-діагностичний.

Ключові слова: авторська технологія, професійна підготовка, майбутні вчителі географії, складові підготовки, етапи підготовки.

The article refers to the main aspects of technology and describes the conceptual and methodological, content and procedural components of preparing future geography teachers for professional activity on the basis of competence approach.

The conceptual and methodological component of the proposed technology includes a description of conceptual ideas, theoretical and methodological foundations of the problem of future geography teachers preparing for professional activity on the basis of a competent approach. Methodological bases of research are revealed at three levels of methodology: philosophical, general scientific and concrete scientific.

The key component of the developed approach determines the purpose and content of preparing future geography teachers for professional activity on the basis of a competence approach. The system-forming goal of approach is to ensure the effectiveness of the process of preparing future geography teachers for professional activity based on a competency-based approach.

The paper states that the structure of the content of future geography teachers' preparation for professional activity on the basis of competence approach is based on the selection of personal development and socio-pedagogical, each of which is a competency, and in the aggregate they ensure the effective professional activity of the specified conditions.

The procedural component of the author's approach determines the main stages of the organization, their purpose and tasks, forms, methods and means of implementation, localization and expected results of each stage, which provides an opportunity to diagnose the intermediate and final results.

The study identifies and characterizes the stages of implementation of the technology on the basis of the competence approach: professional-diagnostic, professional-informative, professional-preparatory, professional-testing and final-diagnostic.

Key words: copyright technology, vocational training, future geography teachers, component training, preparation stages.

УДК 378.011

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-2-28>

Чубрей О.С.,

канд. істор. наук, доцент,
доцент кафедри економічної географії
та екологічного менеджменту
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У період перетворень, що відбуваються в системі вищої освіти України, система методичної підготовки майбутніх учителів географії перебуває на стадії реформування та проявляється в різних аспектах. Зокрема, у побудові системи неперервної освіти, розробленні нових підходів під час фор-

мування змісту освіти, широкому використанні нових педагогічних технологій. Потреба в нових педагогічних технологіях спричиняється новими запитамі суспільства, що, у свою чергу, зумовлюються його розвитком або результатами наукових відкриттів. Технологія навчання являє собою по суті організацію процесу навчання, що передбачає

визначену систему дій і взаємодій усіх елементів навчального процесу. За таких умов проблема методичної підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу постає особливо гостро.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема вибору технологій професійної підготовки майбутніх учителів географії на засадах компетентнісного підходу стала предметом досліджень багатьох українських науковців, серед яких О. Антонова [1], О. Пехота [2], Ю. Польшина, С. Рябченко, С. Харченко [3] й ін.

Проте в сучасних умовах технологія підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу не отримала належної уваги, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті – розкрити основні аспекти авторської технології та охарактеризувати концептуально-методологічну, змістову та процесуальну складові частини підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. Технологізація процесу підготовки майбутніх учителів географії забезпечує низку переваг (О. Пехота) [2]. Авторська технологія підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу включає такі складові частини, як: концептуально-методологічна, змістова та процесуальна.

Основними *концептуальними ідеями* щодо організації процесу підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу є:

- ідея озброєння майбутніх учителів географії сукупністю інструментів, яка забезпечить їхню ефективну роботу на засадах компетентнісного підходу впродовж усієї професійної кар'єри;

- ідея впровадження змішаного навчання як інтенсивної освітньої моделі, що передбачає зміну функції професійної підготовки з інформаційної на розвиваючу;

- ідея використання польових практик для підвищення ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів географії, що сприятиме виробленню в них умінь самостійної діяльності в польових умовах.

Методологічні засади дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу розкриваються на трьох рівнях методології: філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому. Так, на філософському рівні методологія дослідження спирається на теорію пізнання, основні закони і парні категорії діалектики й універсальні гносеологічні принципи. На загальнонауковому рівні методологія дослідження пред-

ставлена системним та синергетичним підходами. На конкретно-науковому рівні методологія дослідження представлена особистісно зорієнтованим, діяльнісним, компетентнісним, аксіологічним, технологічним і цивілізаційним підходами [1, с. 11].

Серед тенденцій, які впливають на досліджуваний феномен, нами визначено сучасні тенденції розвитку системи загальної середньої освіти та тенденції розвитку сучасної системи післядипломної педагогічної освіти України.

Так, основними тенденціями у зміні завдань системи загальної середньої освіти стали: компетентнісна спрямованість освіти, зростання впливу інформаційно-комунікаційних технологій, підвищення значення іноземних мов, орієнтація на розвиток полікультурності та комунікабельності особистості. Серед основних тенденцій оновлення змісту загальної середньої освіти такі: гуманізація, гуманітаризація, інтеграція змісту окремих дисциплін і компетентнісна спрямованість навчання. Основні тенденції в організації й управлінні такі: нова структура загальної середньої освіти (4 + 5 + 3), розвиток партнерства та відкритості закладів загальної середньої освіти, створення шкільних округів у сільській місцевості та механізм подушного фінансування для формування бюджету навчального закладу.

Основними тенденціями розвитку сучасної системи післядипломної педагогічної освіти є: впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації (компетентнісна, диференційована, диверсифікована, кластерна, пролонгована, накопичувальна, особистісно зорієнтована), використання інформальної освіти та поступова заміна атестації на сертифікацію.

Залежно від ключових компонентів і етапів навчального процесу нами визначено систему *принципів*, що сприятимуть ефективній підготовці майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу, яка включає:

- мету та завдання підготовки (принципи випереджувальності та формування ціннісних орієнтацій);

- залучення студентів до підготовки (принципи персоналізації, діалогічності та співробітництва);

- формування змісту підготовки (принципи багатоаспектності, трансдисциплінарності, інтегративності, варіативності та модульності);

- організацію підготовки (принципи технологічності, самоорганізації, толерантності, рефлексивності та зворотного зв'язку);

- результати підготовки (принципи постійного контролю, значущості для особистості та професійної мобільності).

Змістова складова частина розробленої технології визначає мету та зміст підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Системоутворюючою метою авторської технології є забезпечення ефективності процесу підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу [2].

Зважаючи на багатоаспектність і багаторівневність феномену дослідження, мета технології може бути представлена на трьох рівнях:

– системному – як формування підготовленості майбутнього вчителя географії до успішного виконання професійно-педагогічних завдань і обов'язків професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу;

– компетентнісному – як формування системи компетентностей майбутніх учителів географії, що забезпечить їхню успішну та якісну професійну діяльність на засадах компетентнісного підходу;

– особистісно-аксіологічному – як формування й розвиток у майбутнього вчителя географії тих ціннісних орієнтацій, які сприятимуть успішному виконанню всіх посадових обов'язків у закладі загальної середньої освіти й ефективному професійному розвитку впродовж усієї професійної діяльності.

Структура змісту підготовленості майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу будується на основі виділення у професійній підготовці особистісно-розвивальних і соціально-педагогічних структурних складових частин, кожна з яких є компетентністю, а в сукупності вони забезпечують ефективну професійну діяльність за означених умов. Так, особистісно-розвивальні структурні складові частини професійної підготовки спрямовані на особистість майбутнього вчителя географії та детермінують його особистісний і професійний розвиток (автопсихологічна, самоорганізаційна, рефлексивна та самоосвітня). Соціально-педагогічні структурні складові частини детермінують взаємодію майбутнього вчителя географії з оточенням у професійній діяльності та в соціумі (організаторська, лідерська та технологічна). Для кожної з визначених структурних складових частин підготовки основними компонентами змісту є знання, вміння та ціннісні орієнтації.

Процесуальна складова частина авторської технології підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу визначає основні етапи організації, їх мету й завдання, форми, методи та засоби реалізації, локалізацію й очікувані результати кожного етапу, що забезпечує можливість діагностики проміжних і кінцевих результатів.

Цю технологію у вищій освіті пропонується реалізувати в п'ять етапів: *професійно-діагностичний, професійно-ознайомлювальний, професійно-підготовчий, професійно-випробувальний і підсумково-діагностичний*.

Так, метою *професійно-діагностичного етапу* є підготовка до дослідно-експериментальної

роботи та визначення початкового стану підготовленості майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Завдання цього етапу охоплюють: підготовку до дослідно-експериментальної роботи; залучення майбутніх учителів географії до дослідно-експериментальної роботи; визначення початкового стану підготовленості майбутніх учителів географії.

Професійно-ознайомлювальний етап підготовки має на меті актуалізацію студентів як майбутніх учителів географії та підсилення їхньої мотивації до навчання.

Основними завдання цього етапу є: забезпечення усвідомлення студентами ролі та значення професійної діяльності вчителя географії для суспільства та для них особисто; забезпечення усвідомлення студентами складності та багатоаспектності професійної діяльності вчителя географії; підсилення мотивації майбутніх учителів географії до навчання шляхом попереднього ознайомлення з особливостями майбутньої професійної діяльності; надання студентам можливостей рефлексії щодо досвіду та вражень, набутих під час ознайомлення з майбутньою професією.

Професійно-підготовчий етап підготовки має забезпечити об'єктивацію та формування знань, умінь і ціннісних орієнтацій майбутніх учителів географії, необхідних для подальшої професійної діяльності.

На цьому етапі основними завданнями є: навчання майбутніх учителів географії основам побудови алгоритмів та їх використанню в подальшій діяльності; формування всіх складників підготовленості майбутнього вчителя географії (автопсихологічний, самоорганізаційний, рефлексивний, самоосвітній, організаторський, лідерський та технологічний); спрямування пізнавальної діяльності майбутніх учителів географії на виконання конкретних навчальних завдань у рамках самостійної роботи; розвиток ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя географії в напрямі самоорганізації, самореалізації та самовдосконалення у професійній діяльності; формування здатностей до рефлексії та надання студентам можливостей рефлексії щодо набутих знань і умінь із майбутньої професії.

Професійно-випробувальний етап підготовки передбачає випробування студентів у ролі вчителів географії та корекцію неефективних педагогічних і фахових алгоритмів діяльності.

Завданнями цього етапу є: випробування студентів у ролі вчителів географії; випробування самоорганізаційної, організаторської, лідерської підготовленості майбутнього вчителя географії; надання студентам можливостей рефлексії щодо набутих у процесі педагогічної практики знань і умінь.

Метою підсумково-діагностичного етапу є визначення кінцевого стану підготовленості майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу та підбиття підсумків дослідно-експериментальної роботи.

Завданнями цього етапу є: визначення кінцевого стану підготовленості майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу; підбиття підсумків дослідно-експериментальної роботи та вироблення висновків щодо ефективності запропонованої технології; корекція неефективних педагогічних і фахових алгоритмів діяльності майбутнього вчителя географії.

Висновки. Отже, реалізація авторської технології забезпечує ефективну підготовку майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу відповідно до вимог інформаційного суспільства та соціального запиту. Авторська технологія включає такі складові частини, як: концептуально-методологічна, змістова та процесуальна.

Концептуально-методологічна складова частини запропонованої технології включає в себе опис концептуальних ідей, теоретичних і методологічних засад (підходи, тенденції та принципи) проблеми підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Змістова складова частина розробленої технології визначає мету та зміст підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Основні етапи організації підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу, їх мету й завдання, форми, методи та засоби реалізації, локалізацію й очікувані результати етапів висвітлює *процесуальна складова частина* авторської технології.

Цю технологію пропонується реалізувати в п'ять етапів: професійно-діагностичний, професійно-ознайомлювальний, професійно-підготовчий, професійно-випробувальний та підсумково-діагностичний.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні критеріїв, показників і рівнів підготовленості майбутнього вчителя географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонова О. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті*. Ч. 1. Вип. 2. Київ, 2015. С. 8–15.
2. Пехота О. Освітні технології : навчально-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2004. 256 с.
3. Харченко С. Соціально-педагогічні технології : навчально-методичний посібник. Луганськ : Альма-матер, 2005. 552 с.